

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ШОКОЛАДУ В УКРАЇНІ

А.Ю. МАМОЧКА

*Український науково-дослідний інститут
продуктивності агропромислового комплексу*

Досліджено сучасний стан українського ринку шоколаду, проаналізовано стан виробництва та споживання шоколаду у державі, а також експортно-імпортні позиції продукції.

Ключові слова: ринок шоколаду, виробництво, експорт та імпорт шоколаду, імпорт какао-бобів.

Постановка проблеми. Харчова промисловість завжди вважалася для України пріоритетною і стратегічно важливою галуззю, яка здатна забезпечити не тільки потреби внутрішнього ринку, а й вагоме місце держави в когорті світових країн – лідерів із виробництва продуктів харчування. Харчова промисловість включає в себе понад 40 різноманітних галузей та виробництв. У її структурі виділяються провідні ланки, на які припадає найбільший обсяг виготовленої продукції та високі показники конкурентоспроможності.

До п'ятірки найбільших галузей відноситься кондитерська, значну частку в якій становлять цукристи вироби (карамель, цукерки, мармелад, зефір, драже, ірис), борошняні кондитерські вироби (печиво, пряники, вафлі, крекери, торти, тістечка) – 35 %, шоколад та шоколадні вироби – понад 6 %. Український ринок шоколаду характеризується насиченістю продукції як вітчизняного, так і зарубіжного виробництва. Саме тому одним із завдань дослідження є визначення основних особливостей вітчизняного ринку шоколаду. Вивчення особливостей насичення українського ринку якісним шоколадом власного виробництва на сьогодні є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Проблемам дослідження ринку шоколаду присвятили свої наукові праці І. Сирохман, І. Задорожний, П. Пономарьов. Вивченню особливостей діяльності підприємств кондитерської галузі та розвитку ринку шоколадних виробів значну увагу приділили у своїх дослідженнях багато вчених – економістів, серед яких можна виділити С. В. Семенюка, Д. О. Кроніковського, А. О. Левицьку, О. С. Галушко, Л. М. Закревську та ін.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан українського ринку шоколаду та дослідити експортно-імпортні позиції продукції.

Виклад основного матеріалу. Сучасний ринок кондитерських виробів в Україні динамічно розвивається, оскільки з одного боку великі компанії витісняють менш потужних гравців, а з іншого – постійно з'являються нові гравці, які створюють конкурентне середовище. Вітчизняні виробники пропонують різноманітний асортимент кондитерської продукції споживачам, тим самим скорочуючи загальний імпорт солодоців в Україну.

Вагомим сегментом кондитерського ринку України є шоколад та шоколадні вироби, які завжди користувалися попитом серед населення України. Поміж кондитерських виробів шоколад знаходиться на другому місці, поступаючись лише борошняним виробам. Однак український шоколадний ринок залишається нестабільним і постійно

змінюється. Його асортимент нараховує понад 1000 найменувань. Він постійно розширюється, оновлюється, розробляються нові види виробів.

Шоколад поділяється на кілька видів. Залежно від складу відрізняють шоколад без добавок, із добавками, з начинкою і діабетичний. За способом оброблення шоколад поділяється на десертний, звичайний, пористий, у порошок та шоколадні фігури [1].

Національний ринок шоколаду в цілому характеризується досить високим виробничим сектором і широким територіальним охопленням. Рейтинг регіонів виробників формується за такими ключовими факторами, як кількість потенційних споживачів і зручна логістична розв'язка. Холдинги з наявністю декількох фабрик спеціалізують кожну з них на випуску певного виду продукції, що дозволяє з максимальною ефективністю розподілити виробничі потужності.

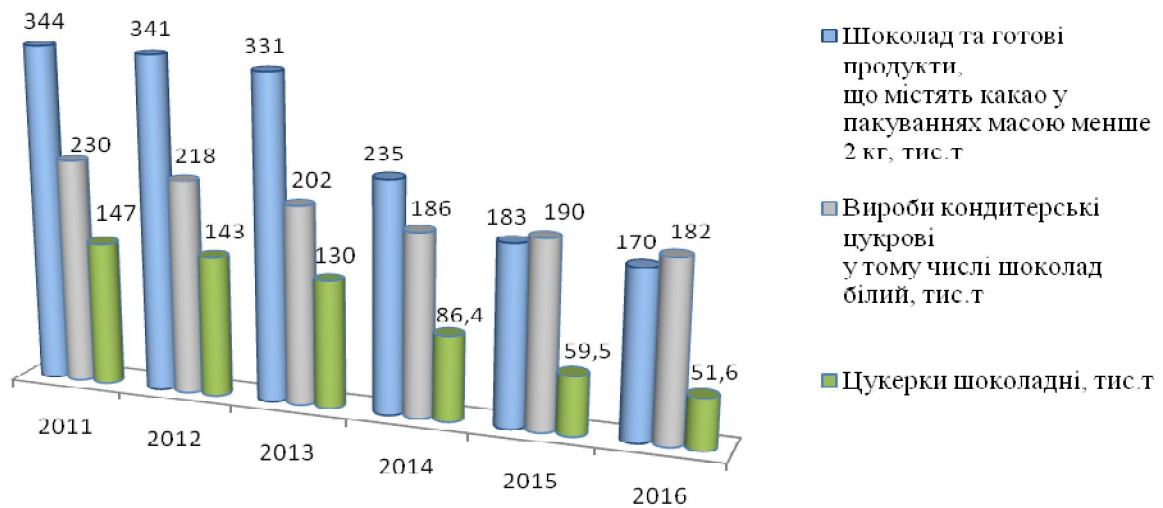
Підприємства, незважаючи на спад чи пік їх виробництва, будь-яким чином мають визначати сегмент свого ринку щоб розуміти, на яку групу людей розраховані їхні товари. Над сегментуванням власних ринків працюють майже всі компанії для того, щоб мати можливість ефективніше реагувати на запити різних груп потенційних покупців, збільшуючи тим самим прибутки.

Основними виробниками шоколадної продукції в Україні є: Кондитерська Корпорація ROSHEN, що належить до найбільших світових виробників кондитерських виробів, входить до складу групи «Укрпромінвест» та існує з 1996 року. Фабрики компанії знаходяться в Україні (Київська, Кременчуцька, Вінницька), Литві (Клайпедська), Угорщині (Bonbonetti Choco Kft). У рейтингу Global Top-100 Candy Companies в 2015 році корпорація Roshen посіла 22 місце. Продукція компанії експортується до США, Канади, Естонії, Вірменії, Молдови та інших країн.

Іншим великим виробником виступає корпорація АВК, яка входить до складу 20 найбільших компаній світу. У рейтингу Global Top-100 Candy Companies 2015 знаходиться на 62 місці. До складу корпорації АВК входять Мукачівська та Дніпропетровська кондитерські фабрики, ТОВ "Бджола": виробництво глазури". АВК належать такі торгові марки як: «Гуллівер», «Королівський шедевр», «Королівський шарм», «Шоколадна ніч», «Вечір Золотий» тощо. Компанія «Конті» також входить до найбільших українських виробників кондитерських виробів.

У рейтингу Global Top-100 Candy Companies «Конті» посідає 38 місце. Житомирська кондитерська фабрика «ЖЛ» – серед п'ятірки лідерів кондитерського ринку України. Продукція «ЖЛ» експортується більше ніж у 20 країн світу: Китай, Нову Зеландію, США, Німеччину та інші.

На українському ринку популярний плитковий шоколад і цукерки бренду Львівської кондитерської фабрики «Світоч». Свою продукцію «Світоч» експортує до Молдови. Згідно зі статистичними даними [2], виробництво шоколаду з кожним роком зменшується (рис. 1). Зокрема за 2016 рік шоколаду та готових продуктів, що містять какао, у пакуваннях масою менше 2 кг вироблено 170 тис. тонн, що на 7,1% менше порівняно з попереднім роком та на 50,6% – порівняно з 2011 роком. Виробництво цукерок шоколадних за п'ять років зменшилося у 2,8 рази, а виробів кондитерських із цукру, включаючи шоколадну нугу, на 20,9%.

Рис.1. Виробництво шоколаду в Україні

Джерело: Держстат України [2].

Серед причин зменшення виробництва шоколаду можна вважати: зниження купівельних можливостей населення, девальвація гривні; закриття російського ринку; зростання цін на какао-боби та цукор.

За оцінками експертів, на кондитерські вироби припадає до 10% в кошику споживання продуктів харчування середнього українця. Разом із тим, у вітчизняній галузі існують широкі перспективи розвитку, оскільки рівень споживання на душу населення кондитерських товарів в Україні має значний потенціал для зростання. В середньому українець споживає орієнтовно 16 кг на рік, що, як і раніше, менше за європейську норму (25 – 30 кг на душу населення на рік). Водночас шоколадних виробів один українець споживає в середньому щороку близько 4 кг, причому найбільшим попитом користується молочний шоколад, якому надають перевагу 43% споживачів [3]. Слід зазначити, що виробництво шоколаду та готових харчових продуктів, які містять какао, на одну особу за даними Держстату України з 2011 р. по 2015 р. зменшилося на 42,6% – від 7,5 кг до 4,3 кг.

Кондитерський сектор зазвичай використовує вітчизняну сировину. Однак виготовлення шоколаду та шоколадних виробів значною мірою залежить від забезпечення імпортованими сировинними ресурсами, зокрема від ситуації в країнах, де проростають какао-боби. Один із найважливіших постачальників сировини в Україну – це Республіка Кот-д'Івуар (Західна Африка), де посухи 2015 року негативно позначилися на якості і вартості нового врожаю.

Кот-д'Івуар, де вирощується від 1 до 1,5 млн тонн какао-бобів у рік, є найбільшим світовим виробником какао. Його культивування безпосередньо підтримує 700 000 виробників какао [5]. За оцінками експертів, урожай в Кот-д'Івуарі у 2017 році може вперше в історії перевищити 2 млн тонн на тлі сприятливих погодних умов. Крім того, виробники цієї сировини значно збільшили посівні площі за вигідних для них високих цін [6].

Сільськогосподарський сезон 2016/17 почався з 1-го жовтня 2016 року. З цього моменту до кінця березня поточного року експорт з Кот-д'Івуар склав 892,7 тис. тонн порівняно з 914 тис. тонн за той же період попереднього сезону. Поставки на світовий ринок напівфабрикатів какао з Кот-д'Івуар від початку сезону 2016/17 незначно збільшилися – на 2,5%, і склали 219,3 тис. тонн. Тим часом, учасники ринку очікують великого зростання світового виробництва какао [7]. За даними Держстату України за січень — березень 2017 р. наша країна імпортувала із Кот-д'Івуару 188 тонн какао-бобів, що на 24,8% менше порівняно з відповідним періодом минулого року (табл.).

Гана після тривалого часу лідерства з виробництва какао у світі знаходиться на другому місці. В основному какао вирощують на сімейних фермах менше 10 га. Гана

виробляє в середньому 500 000 тонн какао-бобів в рік. Цей продукт є важливою частиною економіки країни [5]. Україна за січень-березень 2017 року імпортувала із Гани 2647 тонн какао-бобів, що становить 92,7% від загального імпорту згаданої продукції.

Таблиця

Географічна структура імпорту какао-бобів

Період	Одиниця виміру	Гана	Кот-д'Івуар
2015 р.	вартість тис.дол.США	27324,6	6667,0
	вага, тонн	7706,9	2019,2
	ціна, дол/т	3545,5	3301,8
2016 р.	вартість тис.дол.США	36753,8	1323,9
	вага, тонн	10811,8	390,7
	ціна, дол/т	3399,4	3388,5
<i>2016 р. до 2015 р., %</i>	<i>вага, тонн</i>	<i>140,3</i>	<i>зменшення у 5 разів</i>
Січень – березень 2016 р.	вартість тис.дол.США	6928,0	854,0
	вага, тонн	1894,0	250,0
	ціна, дол/т	3657,9	3416,0
Січень – березень 2017 р.	вартість тис.дол.США	8716,0	567,0
	вага, тонн	2647,0	188,0
	ціна, дол/т	3292,8	3016,0
<i>Січ.- бер. 2017 р. до січ.- бер.2016 р., %</i>	<i>вага, тонн</i>	<i>139,8</i>	<i>75,2</i>

Джерело: Держстат України [2].

Основним постачальником какао-бобів у 2016 році теж була Республіка Гана, з якої імпортовано 10811,8 т какао-бобів (96,3% від загального імпорту цієї продукції), що на 40,3% більше порівняно із 2015 р. Імпорт із Гани здійснювався за ціною 3399,4 дол/т. Із Кот-д'Івуару у 2016 р. було завезено в Україну 390,7 тонн, що у 5 разів менше ніж у 2015 р. За січень-березень 2017 р. було імпортовано 188 тонн, що на 24,8% менше порівняно з відповідним періодом минулого року.

Змінилася ситуація з експортом та імпортом [2] шоколадної продукції. У 2016 році посилилася тенденція щодо скорочення експорту українського шоколаду (рис. 2).

У 2016 р. в Україні обсяг експорту шоколаду у грошовому еквіваленті становив майже 135 млн дол. США, а обсяг імпорту за цей же період – 70,5 млн дол. США.

У 2016 р. обсяги експорту шоколаду знаходилися на рівні 58,5 тис. т, що на 13,6% менше проти 2015 р. Вартість експорту знизилася на 15,5%. Середня експортна ціна у 2016 р. була 2294,4 дол. США/т, що на 2,2% менше порівняно з 2015 р. У 2016 р. шоколад експортували до 41 країни світу, що на 25 країн менше порівняно з 2015 р. У січні – березні Україна реалізувала свою продукцію до: Казахстану – 10,6% (1,4 тис. т за ціною 2502,8 дол. США/т), Грузії – 8,0% (1,0 тис. т за ціною 2192,9 дол. США/т), Молдови – 8,0% (1,0 тис. т за ціною 1931,8 дол. США/т) (рис. 3).

2 346,5

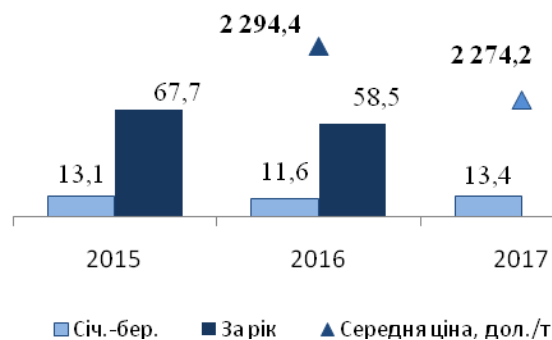

Рис.2. Обсяги експорту шоколаду, тис.т

Джерело: Держстат України [2].

Кількість імпорту також скорочується. Його обсяги у 2016 р. становили 16,0 тис. т, що на 10,6% менше показника попереднього року та у 2,2 раза менше 2014 р (рис. 4).

У січні — березні 2017 р. лідерами постачання шоколаду та шоколадної продукції в Україну стали країни ЄС: Польща – 31,4% (1,4 тис. т за ціною 4659,5 дол. США/т), Нідерланди – 26,4% (1,1 тис. т за ціною 2730,3 дол. США/т) та Німеччина – 13,0% (0,6 тис. т за ціною 5244,17 дол. США/т) (рис. 5). Їхня сумарна частка у загальному імпорті цього товару була 70,8%.

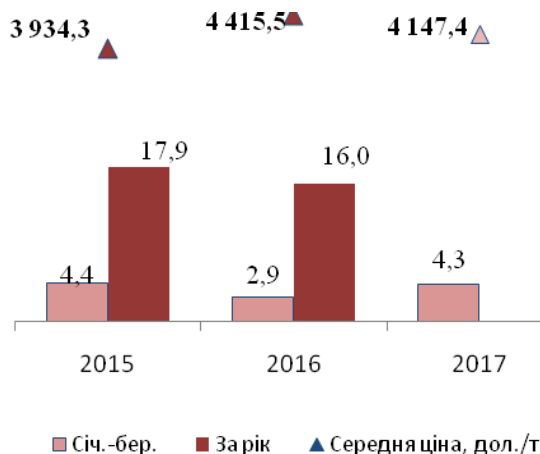

Рис. 4. Обсяги імпорту шоколаду, тис.т

Джерело: Держстат України [2].

Стосовно рівня сальдо зовнішньої торгівлі зазначимо, що його рекордні показники зафіксовані у 2010-2012 роках (рис.6). У 2016 р. профіцит зовнішньої торгівлі шоколадом становив 63,7 млн дол. США, що на 27,9% менше порівняно з 2015 р. та у 2,2 раза менше порівняно з 2014 р.

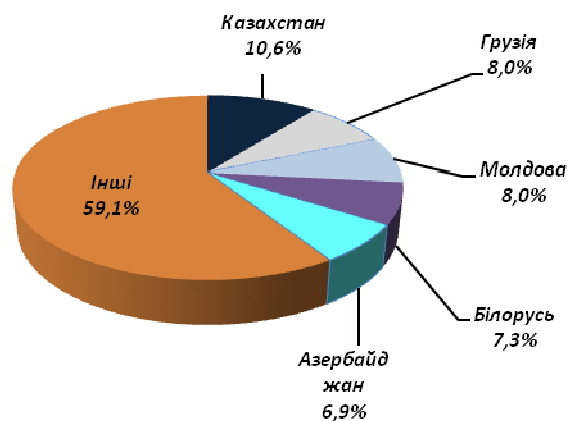

Рис. 3. Географічна структура експорту шоколаду у січні – березні 2017 року

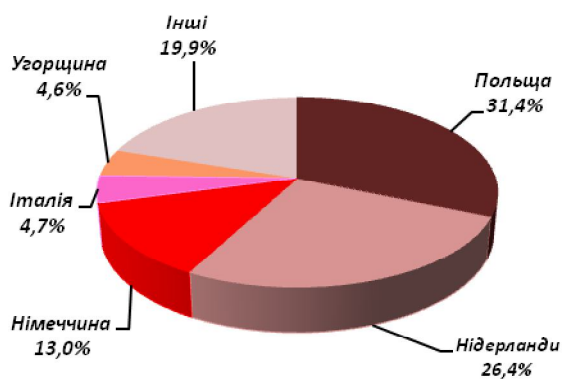

Рис. 5. Географічна структура імпорту шоколаду у січні – березні 2017 року

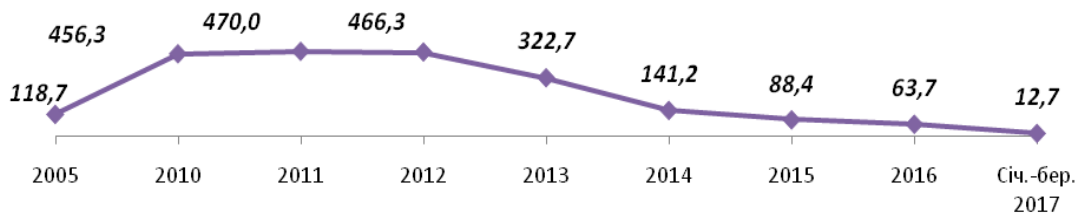

Рис.6. Сальдо зовнішньої торгівлі за роками, млн дол. США

Джерело: Держстат України [2].

У січні — березні 2017 р. сальдо знаходиться на рівні 12,7 млн дол. США, що на 3,5% більше порівняно з січнем – березнем 2016 р.

Проведені дослідження показують, що експорт шоколаду у 2016 році перевищує імпорт у 3,7 раза, а у січні-березні 2017 р. – у 3,1 раза. Це свідчить, що ринок насичений продукцією власних виробників.

На сьогодні створюються умови для адаптації національних виробників до роботи за новими правилами, що відповідають найкращим практикам Євросоюзу. Однак існують і певні ризики – застаріле обладнання та неефективне використання основних фондів, державний контроль сировинних баз дає поштовх до створення автономності в діяльності та оновлення основних фондів. Також до ризиків слід віднести зниження купівельної спроможності населення та залежність від постачальників сировини. Такі ризики мають бути враховані при побудові стратегії розвитку будь-якого виробництва, в тому числі й шоколаду.

Висновки. Дослідження сучасного стану українського ринку шоколаду виявило спад виробництва за останні п'ять років. Однак це не вплинуло на експортно-імпорتنі операції – обсяги експорту хоча й скоротилися, проте значно перевищують імпорт.

Виробництво шоколаду та шоколадних виробів на одну особу в Україні за останні п'ять років значно зменшилося, споживання залишається майже на одному рівні.

У державі здійснюються заходи з гармонізації національного законодавства, що сприятиме адаптуванню вітчизняних виробників та підвищення їх конкурентоспроможності в рамках спільного економічного простору з Євросоюзом.

Список літератури

1. *Сирохман І.В.* Товарознавство продовольчих товарів: Підручник / *Сирохман І.В., Задорожний І.М., Пономарьов П.Х.* – [4-е вид., переробл. і доп.]. – К. : Лібра, 2007. – 600 с.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. *Кроніковський Д.О.* Тенденції кондитерської промисловості України / *Д.О. Кроніковський* // Ефективна економіка. – 2014. – № 10.
4. *Закревська Л. М.* Сучасний стан та перспективи розвитку експортної політики підприємств кондитерської промисловості України / *Л. М. Закревська* // Економіка: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. – Д. : ДНУ, 2004. – С. 752–757.
5. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://fairchoco.weebly.com>
6. Електронний ресурс – Режим доступу: <http://www.ukragroconsult.com/news/>
7. Електронний ресурс – Режим доступу: <https://www.ifcmarkets.ru>

Развитие национального рынка шоколада в Украине

А. Ю. Мамочка

*Украинский научно-исследовательский институт
продуктивности агропромышленного комплекса*

Исследовано современное состояние украинского рынка шоколада, проанализировано состояние производства и потребления шоколада в государстве, а также экспортно-импортные позиции продукции.

Development of the national market chocolate in Ukraine

A. Mamochka

Ukrainian Research Institute Productivity of the agro-industrial complex

The present state of the Ukrainian chocolate market is investigated; the state of production and consumption of chocolate in the state is analyzed, as well as the export-import position of products.

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ПРОДУКТІВ ДИТЯЧОГО ХАРЧУВАННЯ

А. Л. СОЛОШОНОК,

О. М. ПОЛОНСЬКА,

А. Ю. МАМОЧКА

Український науково-дослідний інститут

продуктивності агропромислового

комплексу

Висвітлено сучасні тенденції та структуру вітчизняного ринку дитячого харчування, здійснено дослідження діяльності окремих підприємств на ринку, визначено основні проблеми виробників та розглянуто пропозиції щодо їх подальшого розвитку.

Ключові слова: дитяче харчування, сировинна зона, виробництво, експортний потенціал, імпортозаміщення.

Постановка проблеми. Серед проблем сучасного етапу розвитку України з особливою гостротою виділяється забезпечення населення якісними продовольчими товарами вітчизняного виробництва, поліпшення структури й динаміки споживання населенням продуктів харчування, у тому числі дитячих. Україна є невід'ємною частиною світової спільноти, що прагне стати активним учасником світових економічних процесів. Вплив макроекономічних чинників на розвиток українського ринку дитячого харчування та формування внутрішнього маркетингового середовища можна вважати одним з вирішальних.

Питання здорового харчування дітей є одним із найголовніших у реалізації соціальної політики держави, а розвиток вітчизняної індустрії виробництва продуктів дитячого харчування – одним із найважливіших питань, які потребують першочергового вирішення на державному рівні. Вітчизняні підприємства, які виготовляють продукти